

HERALDISK TIDSSKRIFT

BIND 2 • NR 13 • 1966

Nogle nyantagne kirurgiske foreningsmærker
Af Per Hougaard

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

Heraldisk Selskab • Heraldinen Seura • Skjaldfræðafélagið

Heraldisk Selskap • Heraldiska Sällskapet

Nogle nyantagne kirurgiske foreningsmærker

Af Per Hougaard

EN FØLGE af den voldsomme udvikling inden for lægevidenskaben er udsondringen af et stadig stigende antal specialer, hvis dyrkere bl. a. gennem dannelsen af faglige sammenslutninger og afholdelse af internationale kongresser søger at opnå de bedst mulige resultater inden for området.

I sommeren 1962 afholdtes i London den første internationale konference i oral kirurgi. Et af dens betydeligste resultater var stiftelsen af *the British Association of Oral Surgeons*. Oprettelsen, der skete på kongressens sidste dag (4/7), stadfæstedes ved, at den nyudnævnte formand fik overrakt et pragtfuldt emailleret *presidential badge* visende organisationens våben.

Englænderne havde nemlig forbedret begivenheden grundigt, idet der allerede 13/6 var udstedt et lovformeligt våbenpatent underskrevet af Sir

Anthony Wagner (Garter Principal King of Arms), Sir John Heaton-Armstrong (Clarenceux King of Arms) og John Toppins, Esq. (Norroy and Ulster King of Arms).

Lige så karakteristisk indledes det af foreningen udgivne tidsskrift med en artikel om våbenet¹⁾, og årgangens eneste farvetavle bruges til en glimrende gengivelse af ovennævnte patent — så tydelig at hvert et ord kan læses. Det kan man kalde levende heraldik!

Våbenet (figur 1) kan beskrives: I blodrødt en hvid takket pæl belagt med en naturligt farvet Æskulapstav og ledsaget dexter af en mod midten vendt opinicus, sinister af en stående ørn med hævede vinger, begge guld. På hjelmen to med en grøn slange sammenbundne gyldne snepertjern. Valgsprog: *Scientia in unitate* (Kundskab gennem enighed).

Hele denne komposition er nøje gennemtænkt — således har man med overlæg valgt den sjældne tinktur *sanguine*, »blodfarvet«, som bundfarve for at understrege våbenets kirurgiske symbolik.

Mund- og kæbekirurgien er et område, hvor læger og tandlæger samarbejder, og følgelig indeholder skjoldet symboler for begge parter. Fabelvæsenet opinicus (nærmest en grif, men med løveforben og kort hale) er således hjelmtegn for *the Worshipful Company of Barber-Surgeons* (1569). I modsætning til, hvad Djørup meddeler²⁾ betegner Fox-Davies³⁾ opinicus som "*seldom met with in armory*"; som eksempel anfører han bl. a. våbenet for Sir Frederick Treves, Bart., der var læge for det engelske konge-

1. Våbenet for den britiske sammenslutning af kæbekirurger. Beskrivelse: *Sanguine on a pale indented argent, between an Opinicus rampant contournée and an Eagle wings elevated and addorsed or, a Rod of Aesculapius proper. — Crest: Two Fleams addorsed or interlaced in fess of a Serpent nowed vert.*

2. Den engelske tandlægeforenings våben (fra 1930); skjoldholderne er S:t Cosmas og St:a Apollonia (Fra festprogrammet ved foreningens 70 års jubilæum 1954).

hus. Også åreladejernerne er typiske kirurgiske attributter (findes også hos *the Barber-Surgeons* og i Treves-våbenet). Herhjemme forekommer et snepertjern i de Helsingørske barberers segl fra 1603.⁴⁾

Men hvor kommer tandlægerne ind i billedet? Ja, hvis man betragter våbenet for *the British Dental Association* (figur 2), kan der næppe være megen tvivl om, at det nye våben med hensyn til stavens placering og flankering har hentet inspiration herfra.⁵⁾ Ydermere spiller den takkede pæl (= "indented") på ordet *dental*.

Ørnen er en allusion til *the American Society of Oral Surgeons*, der skænkede præsident-emblemet. Hjelmtegnets som et knob bundne slange er et sindbillede på enighed, men siges tillige, med en ret hårtrukken tankegang, at hentyde til »Russells slange« (= *Vipera russelli Shaw, Daboia*), hvis gift bruges til blodstandsning i kirurgien!

Tre år senere, i dagene 19.–24. juni 1965, afholdtes i København 2. *International Conference on Oral Surgery*, hvis emblem gengives på figur 3. Her

var hændelsesforløbet næsten det samme som på den første kongres, idet stiftelsen af *Skandinavisk Forening af Oral Kirurger* bekendtgjordes ved afslutningen.⁶⁾ Organisationens første formand, professor dr. med. Erik Husted, fik overrakt et presidentbadge, skænket af den internationale forening.

Også i dette tilfælde var den emblemmæssige side af sagen glædeligvis omhyggeligt forberedt, idet præsidenttegnet bærer det i figur 4 viste symbol, der uden at være en kopi ligger nær op ad det engelske – i erkendelse af organisationernes slægtskab. Om dette mærke meddeler foreningens sekretær, dr. odont. Jørgen Rud, villigst bl. a. følgende oplysninger⁷⁾: »Emblemet er tegnet af Claus Achton Friis i samråd med mig. Vor idé var, at den runde omkreds – oprindelig var den oval – skulle repræsentere *cavum oris* (= mundhulen), hvorfor den er rød. Oral kirurgi er jo et speciale, der står på overgang mellem odontologi og medicin. Dette vises ved at anbringe Æskulapstaven mellem takkerne, der ... skulle være tænder. Sådanne takker er anvendt i det bri-

3. Emblem for »2. International Conference in Oral Surgery«. Her er de faglige symboler indbygget ikke i et våben, men i et monogram – idet C'et er udformet som en åben mund! (fra *Tandlægebladet*; nr. 8, 1965, s. 652).

4. Skandinavisk Forening af Oral Kirur­gers mærke. Farverne er mørkerødt og guld, med hvid emalje som baggrund for omskriften. Tegnet af Claus Achton Friis.

tiske emblem. For at henvise til det skandinaviske er der anbragt fem kroner. Dette var et vanskeligt problem, da alle de skandinaviske lande jo ikke er kongeriger. Vi kunne imidlertid ikke finde på noget bedre og da symbolerne jo også er anvendt i Heraldisk Selskabs våben, mente vi, det kunne anvendes.«

Skønt tandlægernes kendemærke oftest er St:a Apollonia, anvender de, som det er vist i det foregående, lejlighedsvis også Æskulapstaven. Det bedste eksempel herhjemme turde være *Odontologisk Forenings* mærke: en slange, der slynger sig op ad skaftet på et tandlægespejl. Er det imidlertid berettiget at anvende dette tegn *specielt* i forbindelse med kirurgi og tandlægekunst?

I diskussionen om et segl til Dansk Kirurgisk Selskab taler dr. Djørup om »den lidt for trivielle Æskulapstav, der jo er et udpræget medicinsk symbol«. ⁸⁾ Dette er også konklusionen i Oscar Blochs store værk »Om slangen«, hvor det hedder: »Asklepios har en slangestav som symbol, fordi slangen var et meget ansét helbredelsesmiddel«. ⁹⁾ Dette synspunkt anser J. S. Møller imidlertid for »aldeles urime-

ligt« og anfører efter en omhyggelig tilbagevisning af Blochs argumenter: »Det synes rimeligere at antage, at de gamle græske læger har valgt dette symbol, fordi slangen var et sindbillede på Asklepios og i virkeligheden var identisk med lægeguden selv«. ¹⁰⁾

Det er således vanskeligt at tildele noget enkeltområde inden for lægevidenskaben første ret til slangestaven – men netop takket være sin universelle anvendelighed og anvendelse har tegnet mistet det specielle indhold, hovedmotivet i et fagligt symbol gerne skulle udtrykke. Som *kirurgisk* emblem må det skandinaviske foreningsmærke derfor i nogen grad siges at savne præg­nans; men det må samtidig erkendes, at mærket på baggrund af den skitserede udvikling i kraft af sine æstetiske kvaliteter indtager en værdig plads i denne lille »våbengruppe«.

Noter og henvisninger

- 1) *Walter J. Vercos* (Chester Herald): *The Arms and Crest* (Brit. Journ. Oral Surg. vol. 1, nr. 1; s. 1–2 + tvl.) 1963.
- 2) *Frans Djørup*: Om kirurgiske symboler (Bibl. f. Læger; sept. 1945) s. 260.
- 3) *A. C. Fox-Davies*: *A Complete Guide to Heraldry*. 1954-udg. s. 231, 292, 598.
- 4) *C. Nyrop*: Danske haandværkerlavs segl (Tidsskr. f. Kunstind. 2. ræk. 3. årg. 1897) fig. 49.
P. B. Grandjean: Danske haandværkerlavs segl. 1950; tvl. 2, fig. g.
- 5) *British Dental Journal*; 2. juni, 1930.
- 6) *Tandlægebladet*; 69. årg. s. 726; 1965.
- 7) Personlig meddelelse af 12/10 1965.
- 8) *Frans Djørup*: Om kirurgiske symboler med henblik på et segl til Dansk Kirurgisk Selskab (Dansk Kir. Selsk. 1908–1958) s. 143.
- 9) *Oscar Bloch*: Om slangen, I; 1920; s. 453.
- 10) *J. S. Møller*: Asklepios og hans slangestav. 1961; s. 119.

[DA] Dette materiale er beskyttet af ophavsret. Det kan downloades, lagres og udskrives til personlig brug og til ikke-kommerciel brug i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbejdning, tilgængeliggørelse samt fremstilling af kopier er ellers kun tilladt i det omfang, der følger af lov eller aftale.

[NO] Dette materialet er beskyttet av opphavsrett. Det kan lastes ned, lagres og skrives ut for personlig bruk og for ikke-kommersiell bruk i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbeidning, tilgjengeliggjøring og fremstilling av kopier er ellers bare tillatt i den grad som følger av lov eller avtale.

[SV] Detta material är skyddat av upphovsrätt. Det får laddas ned, sparas och skrivas ut för enskilt bruk samt för icke-kommersiellt bruk i samband med undervisning och forskning. Bearbetning, tillgängliggörande samt framställning av kopior är i övrigt bara tillåtet i den utsträckning som följer av lag eller avtal.

[EN] This material is protected by copyright. It may be downloaded, saved and printed for personal use and for non-commercial use in connection with teaching and research. Altering, making it available or producing copies is otherwise only permitted to the extent that follows from law or contract.